512. Tjäran, Fasterna sn.

Pl. 106.

Litteratur: D 2: 253. R. Dybeck, Reseberättelse 1871 (ATA), Runa (fol.) 1, s. 72; UFT h. 5 (1876), s. 126; E. Brate, Anteckningar 1916 (ATA).

Äldre avbildningar: Dybeck a. a.; Brate foto 1916 (ATA).

Runstenen står rest 85 m. N om landsvägen Gottröra—Rimbo på norra sidan av ett åkerfält, som utbreder sig ned till landsvägen, 2 m. S om den gärdesgård, som skiljer åkern från en lövskogshage, omkr. 100 m. Ö om grinden vid infartsvägen till gården Tjäran (Stortjäran) n:r 2.

Stenen är endast ett fragment. Den innehåller nedre delen av en ristning. Det övre stycket är åtminstone tills vidare förkommet.

Stenen omtalas av Dybeck som »nyfunnen». I sin »Reseberättelse för år 1871» meddelar Dybeck: »I Fasterna socken togs aftryck af hälften utaf en runsten, hvilken herr Wallin funnit och hvars inskrift, att dömma af hvad som återstår, tyckes varit rätt märklig. Den förkomna delen av honom skall nästa år granneligen eftersökas.» Stenen låg vid denna tid »på gärdet nära gården». Sannolikt har den sålunda blivit funnen i själva åkern och sedermera blivit flyttad upp till ett ouppodlat stycke mark vid åkerns norra sida. Där låg den vid Brates besök 1916. Och på denna plats restes stenen år 1942.

Grå, finkornig granit. På framsidan är själva ytan delvis täckt av ett tunt lager hård, vit kvarts. Höjd 1,30 m., över nuvarande markytan 0,80 m.; bredd 0,74 m. Ristningens höjd 0,33 m., bredd 0,69 m. Framsidan, som bär ristningen, har icke en plan yta, utan är bruten både på h. och v. sidan, så att den visar tre planytor. — Ristningen är huggen med mycket fina, smala linjer. På det hela taget är den tydlig och väl bevarad.

Ristningen har tydligen tillhört gruppen av s. k. oornamenterade stenar. Det bevarade fragmentet visar fem lodräta inskriftsrader. I vilken ordning dessa skola läsas är ej fullt klart. Att den mellersta raden, som tydligen har innehållit en inskriften avslutande böneformel »Gud hjälpe . . .», skall läsas sist, torde vara tämligen säkert. Den högra slingan, med orden [**br**]**uþur** × **sin** ×, har av allt att döma utgjort själva minnesinskriftens avslutning. Sannolikt har inskriften börjat i den andra raden med namnet **fryb**[**iurn**]. Inskriftens egendomliga anordning sammanhänger utan tvivel med stenens ovanliga form. Ristaren har i första rummet velat använda den plana delen av framsidan, och han har då såsom sedvanligt på de oornamenterade runstenarna börjat längst ned till vänster, sålunda med rad n:r 2 **fryb**. Inskriften har gått i denna rad uppåt och sedan i en båge över i rad n:r 4, slutande med det bevarade **bryku** × **sunir** × **at** ×. Ristaren har sedan måst gå över till de brutna sidoplanen, och han har därför fortsatt inskriften uppåt i rad n:r 1 med ordet **faþur** och efter en ny båge åt höger nedåt i rad n:r 5. Han har på ett icke fullt lyckligt sätt förenat rad n:r 4 med rad n:r 1 med ett par korta bågböjda linjer och felaktigt dragit ned den ena ramlinjen för rad n:r 2 över sammanbindningsslingan. Slutligen har han i en rad mitt på stenen (rad n:r 3) tillagt en avslutande bön × **kuþ** . . .

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter Dybeck):

fryb . . . bryku × sunir × at × faþur . . . [r]uþur × sin × × kuþ . . .
5 10 15 20 25 30

Frøyb[iorn] . . . **bryku** *synir, at faður . . . [br]oður sinn. Guð . . .*

»Fröbjörn . . . **bryku** söner, efter [sin] fader . . . sin broder. Gud . . .»

Till läsningen: 3 **y** är tydligt stunget, med ett kort streck. Efter 4 **b** är ytan skadad, och intet finnes kvar av runor i denna rad. Hst i 5 **b** är borta; bst äro tydliga. 7 **y** är tydligt stunget,

med ett kort streck. Något nedanför mitten av hst går ett streck snett över denna, liknande bst i **n**; det förefaller vara hugget. Runan kan möjligen ha varit en binderuna **yn**. 8 **k** är icke stunget. 11 **u** är troligen icke stunget. En svag fördjupning finnes dock mitt i runan, som möjligen kan vara huggen. Sk efter 16 **t** är svagt. Intet sk finnes framför 17 **f**. Alla runorna i 17—21 **faþuʀ** äro fullt tydliga, även 21 ʀ. Hst i 22 **u** saknas. Endast nedre delen av bst är fullt säker. Sk efter 26 **r** och efter 29 **n** äro svaga, men torde dock vara säkra.

Dybeck: 3 **u**, 7 **u**. — Brate: 3 **u**, 7 **y**; 22 **r** saknas.

Med hjälp av de bevarade fragmenten kan man bilda sig en ungefärlig föreställning om hela inskriftens ursprungliga innehåll. Stenen är rest av två (eller tre) män över deras fader och deras broder. Dessas namn äro icke bevarade. Sålunda: »Fröbjörn och N.N. läto resa denna sten, **bryku** × **suniʀ**, efter sin fader N.N. och efter N.N., sin broder. Gud hjälpe deras själ.»

Om namnet *Frøybiorn* se U 43.

Svårtolkat är 5—9 **bryku** (eller möjligen **brynku**). Brate har tänkt sig, att det kan vara en verbform, preteritum av verbet *broa* 'göra bro', en analogiform efter mönstret av pret. **byku** (d. v. s. *byggu*) till *boa* 'bo'. Måhända ligger det dock närmare till hands att uppfatta **bryku** × **suniʀ** som en apposition till det föregående subjektet, de båda inledande namnen. **bryku** skulle i så fall vara en bestämning till **suniʀ** och då av formen att döma snarast ett namn i genitiv. Det kan vara ett namn på fadern, och därmed skulle då förklaras, att efter prepositionen *at* icke närmast följer namnet på den döde, såsom i regel är fallet, utan i stället släktskapsordet **faþuʀ**. Mansnamn på *-a* äro som bekant icke alldeles sällsynta. Men givetvis kan **bryku** också vara moderns namn i genitivform. Något personnamn, som skulle kunna svara mot runföljden **bryku** (som givetvis kan ha föregåtts av ett **s**, sålunda **sbryku**), är emellertid icke känt.

ʀ i 17—21 **faþuʀ**, i stället för **r**, är en felristning. Däremot rätt 22—26 [**br**]**uþur** och 10—14 **suniʀ**.

513. Rimbo kyrka.

Pl. 106.

Litteratur: B 243, L 601, D 2: 247. J. Bureus, F a 6 s. 48 n:r 42, s. 144 n:r 240 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 293, F a 1 s. 67; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 85; F. V. Radloff, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län 2 (1805), s. 70; Kyrkoinventarium 1828 (ATA); F. Braun i Fornvännen 1910, s. 103 f.; O. v. Friesen i Fornvännen 1910, s. 199 f., Upplands runstenar (1913), s. 42 f.; E. Brate, Anteckningar 1915 (ATA); E. Olson i Yngvars saga víðfǫrla (1912), s. XCV f., 54; H. Gillingstam i Hundare och skeppslag 6 (1944), s. 50 f.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 243); teckning sign. Joh. Fryxell 1741 i Rimbo kyrkobok (»Hornska boken», i Rimbo kyrkoarkiv); Dybeck a. a.; F. Braun foto (ATA; Fornvännen 1910, s. 118); Brate foto 1915 (ATA).

Runstenen sitter inmurad i kyrkans östra gavel, omkr. 0,60 m. över marken. Den är synlig i hela sin längd.

Stenen omtalas på denna plats redan av Bureus: »Vti Rimbo kyrkewegg» (F a 6), »på Östergaflen» (F a 6), »I Kyrkemuren» (F a 5). Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Rimbo kyrkgafvel» (B 243: »Rimbo kyrkomur», L 601: »I kyrkomuren»). I kyrkoinventariet 1828 uppges, att »I Östra Kyrkomuren är en runsten med påskrift, som är föga läsbar.» Dybeck: »Stenen är inmurad i kyrkans östra gafvel.»

Skifferrik gnejs. Höjd 2,27 m., bredd 0,75 m. Ristningens höjd 1,40 m., bredd 0,63 m. Upptill är stenen avslagen, varvid flera runor ha gått förlorade. Den skiffriga stenarten avflagrar i skivor. Flera sådana avflagringar finnas i ytan, varigenom ristningen har skadats, särskilt i runslingan upptill. Ristningslinjerna äro breda och djupa. Ristningen är tydlig och i stort sett väl bevarad.